

Scurte considerații cu privire la noțiunile de materiale pornografice și spectacol pornografic. Asemănări și deosebiri

Brief considerations with regard to the meaning of pornographic materials and pornographic performances. Similarities and differences

drd. Diana LUCACIU¹

Procuror la Parchetul de pe lângă Judecătoria Alba Iulia

ABSTRACT

The aim of this paper is to analyse the offence of child pornography, as it is regulated by art. 374 paragraph 1 and paragraph 1¹ of the Romanian Criminal Code, by reference to pornographic materials depicting children and pornographic performances with children. The author analyses the meaning of each of these two elements of the offence and then highlights some regulatory differences between the two criminal provisions mentioned above. Likewise, the author argues that art. 374 paragraph 1 and paragraph 1¹ of the Romanian Criminal Code can result in a concurrence of offences.

KEYWORDS: child pornography; pornographic materials depicting children; pornographic performances with children; differences in incrimination; alternative contents offence.

REZUMAT

În acest articol vom analiza infracțiunea de pornografie infantilă în modalitățile incriminate în art. 374 alin. (1) și alin. (1¹) C.pen., prin prisma elementului specific fiecăruia dintre cele două texte, respectiv a materialelor pornografice și a spectacolului pornografic. În primul rând, vom analiza sensul celor două noțiuni, apoi vom semnala câteva diferențe de reglementare și, în final, vom aduce argumente în sensul reținerii în concurs a primelor două alineate din art. 374 C.pen., infracțiunea fiind una cu conținuturi alternative.

CUVINTE-CHEIE: pornografie infantilă; materiale pornografice; spectacol pornografic; diferențe de incriminare; infracțiune cu conținuturi alternative.

Cuprins

I. Introducere	20
II. Noțiunea de „materiale pornografice”	20
III. Noțiunea de „spectacol pornografic”	21
IV. Diferența de reglementare între alin. (1) și alin. (11) al art. 374 Cod penal	22
IV.1. Producerea de materiale pornografice ori de spectacole pornografice – conduită benevolă ori constrângere	23
IV.2. Răspunderea penală a minorului ce apare în materiale pornografice ori în spectacole pornografice și sensul noțiunii de „public” din structura art. 374 alin. (4) ¹ Cod penal	25
V. Art 374 alin. (1) și (11) Cod penal – infracțiune cu conținut ori conținuturi alternative?	27
VI. Concluzii	31

¹ Diana Lucaciu este student doctorand la Facultatea de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai.

I. INTRODUCERE

Pornografia infantilă a reprezentat o preocupare constantă a statelor în ultimele trei decenii, dezvoltarea tehnologiei informațiilor și a comunicațiilor, precum și a internetului solicitând răspunsuri și mecanisme eficiente de combatere a unor forme tot mai frecvente și mai intense de abuz sexual asupra minorilor. Spre exemplu, într-un studiu² publicat în 2014, s-a arătat că dezvoltarea tehnologiei digitale și a internetului au schimbat complet accesul la pornografia infantilă, transformând-o într-o conduită guvernată de anonim, accesibilitate și puțin costisitoare sau chiar gratuită³. Mai mult, apariția și dezvoltarea internetului a dus la dezinhibarea și desensibilizarea publicului față de expunerea copiilor în scopuri sexuale⁴. Pe de altă parte, așa cum s-a subliniat în doctrină, „nu tehnologia, ci utilizatorii ei comit abuzuri împotriva copiilor.”⁵

În cuprinsul prezentului articol ne-am propus să analizăm noțiunile de „materiale pornografice” și „spectacol pornografic”, să semnalăm câteva diferențe de reglementare și, în final, să analizăm posibilitatea reținerii în concurs a primelor două alineate din art. 374 C.pen.

II. NOȚIUNEA DE „MATERIALE PORNOGRAFICE”

În Codul penal noțiunea de „materiale pornografice cu minori” este definită în cuprinsul art. 374 alin. (4) ca fiind *orice material care prezintă un minor ori o persoană majoră drept un minor, având un comportament sexual explicit sau care, deși nu prezintă o persoană reală, simulează, în mod credibil, un minor având un astfel de comportament, precum și orice reprezentare a organelor genitale ale unui copil cu scop sexual*, fiind astfel transpusă în dreptul intern definiția dată noțiunii de „pornografie infantilă” în dreptul unional.

Astfel cum rezultă din art. 2 lit. c) din Directiva 2011/93/UE⁶, pornografia infantilă cuprinde *orice material care prezintă vizual un copil care este implicat într-un comportament sexual explicit, real sau simulat, orice reprezentare a organelor genitale ale unui copil în principal cu scop sexual, orice material care prezintă vizual orice persoană care pare a fi un copil implicat într-un comportament sexual explicit, real sau simulat, sau orice prezentare a organelor sexuale ale unei persoane care pare a fi un copil, în principal cu scop sexual sau imagini realiste ale unui copil implicat într-un comportament sexual explicit sau imagini realiste ale organelor sexuale ale unui copil, în principal cu scop sexual*.

Așadar, se poate observa că nu vor constitui materiale pornografice în sensul art. 374 alin. (4) C.pen. și a art. 2 lit. c) din Directiva 2011/93/UE înregistrările audio ori materialele scrise pornografice deoarece nu se regăsesc în norma de incriminare⁷. Apreciem că nu se poate interpreta art. 374 alin. (4) C.pen. ca având

² E. Griffin-Shelley, *Sex and Love Addicts, Who Sexually Offend: Two Cases of Online Use of Child Pornography (Child Sexual Abuse Images)*, în *Sexual Addiction & Compulsivity*, vol. 21, nr. 4/2014, pp. 322-341.

³ A. Cooper, D. Putnam, L. A. Planchon, S. C. Boies, *Online sexual compulsivity: Getting tangled in the Net*, citat în E. Griffin-Shelley, *op. cit.*, p. 323; în același sens se vedea A. Cooper, D. L. Delmonico, R. Burg, *Cybersex users, abusers, and compulsives: New findings and implications*, citat în J. Endrass, F. Urbaniok, L. C. Hammermeister, C. Benz, T. Elbert, A. Laubacher, A. Rossegger, *The consumption of Internet child pornography and violent and sex offending*, în *BMC Psychiatry*, vol. 9, nr. 1/2009, p. 2; E. Quayle, M. Vaughan, M. Taylor, *Sex offenders, internet child abuse images and emotional avoidance: The importance of values*, citat în J. Endrass, F. Urbaniok, L. C. Hammermeister, C. Benz, T. Elbert, A. Laubacher, A. Rossegger, *op. cit.*, p. 2; A. C. Moise, *Criminalization of child pornography through information systems and grooming in compliance with European regulations*, în *Analele Universității Titu Maiorescu, Seria Drept*, anul XIV, 2015, pp. 143-154; L. Webb, J. Craissati, S. Keen, *Characteristics of internet child pornography offenders: a comparison with child molesters*, în *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, vol. 19, nr. 4/2007, pp. 449-465; K. M. Babchishin, R. K. Hanson, H. VanZuylen, *Online child pornography offenders are different: a meta-analysis of the characteristics of online and offline sex offenders against children*, în *Archives of Sexual Behavior*, vol. 44, nr. 1/2015; G. D. Gărăiman, *On the ways of combating child pornography by the internet*, în *Agora International Journal of Juridical Sciences*, vol. 7, nr. 1/2013, pp. 44-49.

⁴ S. Olfman, *The sexualization of childhood*, citat în E. Griffin-Shelley, *op. cit.*, p. 323.

⁵ H. D. Dumitru, *Probleme juridice privind abuzurile săvârșite asupra minorilor pe internet*, în *Pandectele Române*, nr. 2/2006.

⁶ Directiva 2011/93/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011, privind combaterea abuzului sexual asupra copiilor, a exploatării sexuale a copiilor și a pornografiei infantile și de înlocuire a Deciziei-cadru 2004/68/JAI a Consiliului, publicată în JOUE seria L nr. 335 din 17 decembrie 2011.

⁷ În același sens, art. 2 lit. c) din Protocolul Opțional la Convenția cu privire la drepturile copilului, referitor la vânzarea de copii, prostituția copiilor și pornografia infantilă se referă la orice reprezentare, prin orice mijloace, a copiilor angajați într-o activitate sexuală explicită, reală ori simulată, sau orice altă expunere a organelor sexuale ale copiilor, în principal în scopuri sexuale. Mai mult, art. 20 pct. 2 din Convenția de la Lanzarote definește noțiunea de „pornografie infantilă”, arătând că sintagma pornografie infantilă desemnează orice material care *înfățișează, în manieră vizuală*, un copil care desfășoară un comportament sexual explicit, real ori simulat, sau orice reprezentare a organelor sexuale ale unui copil, în principal pentru scopuri sexuale.

în vedere și înregistrările audio ori materialele scrise deoarece legiuitorul folosește în definiție termenii de prezentare și reprezentare, termeni ce conduc la ideea unui material ce poate fi vizualizat, afișat, expus, etc.⁸ În plus, legiuitorul european, așa cum am arătat, se referă la materiale ce pot fi percepute vizual, actul normativ european excluzând așadar o înregistrare audio care redă un act sexual comis cu un minor⁹ ori un material scris care descrie un astfel de act. În continuare, considerăm că este vorba doar despre fotografii, gravuri, filmări etc. care reflectă vizual astfel de comportamente pentru că legiuitorul se referă la reprezentare, iar materialul scris ce descrie o conduită sexuală cu un minor nu poate fi reprezentat, prin el însuși.

Mai departe, analizând textul art. 2 lit. c) pct. (i) din Directiva 2011/93/UE, constatăm că acesta se referă inclusiv la comportamente sexuale explicite simulate, conduită ce, la prima vedere, pare să nu se regăsească în cuprinsul textului din Codul penal. Totuși, apreciem că desfășurarea unui comportament sexual explicit simulat în cadrul unui material pornografic cu minori va putea fi inclusă în cadrul sintagmei finale din textul legal în discuție, respectiv *orice reprezentare a organelor genitale ale unui copil cu scop sexual*, fiind vorba despre o conduită care implică în mod necesar o astfel de expunere a organelor genitale ale minorului.

Mai mult, precizăm că în doctrină¹⁰ s-a arătat că scopul normelor juridice referitoare la pornografia infantilă este de a incrimina producția și deținerea de imagini cu copii implicați în activități sexuale explicite, iar nu să sancționeze părinții care își fotografiază copiii dezbrăcați la vârste fragede. Achiesăm acestei opinii, considerând că fotografierea unui copil mic de către părintele său în timp ce este dezbrăcat nu echivalează, ca regulă generală, cu producerea de materiale pornografice. Totuși, apreciem că aceste fotografii vor reprezenta materiale pornografice în măsura în care prezintă un caracter erotic ori lasciv¹¹ sau sunt distribuite în rândul consumatorilor de pornografie infantilă. Astfel, constatăm că noțiunea de „obsцен”, astfel cum este definită în Legea nr. 196/2003, cuprinde și acele manifestări erotice ori lascive, având în vedere că textul legal califică ca fiind material obscen orice material ce prezintă explicit sau sugerează o activitate sexuală. De altfel, această interpretare nu este de natură a încălca principiul previzibilității legii penale deoarece este în concordanță cu rațiunea incriminării și, în mod rezonabil, previzibilă.

Din toate cele expuse mai sus se poate observa, așadar, că noțiunea de „materiale pornografice” cuprinde orice fotografie, imagine, gravură, înregistrare video etc. care prezintă un minor sau o persoană majoră care pretinde că este minor, având un comportament sexual explicit ori care prezintă o persoană imaginară ce simulează, în mod credibil, un minor desfășurând o activitate sexuală explicită sau care cuprind reprezentări ale organelor genitale ale unui copil, în scopuri sexuale.

III. NOȚIUNEA DE „SPECTACOL PORNOGRAFIC”

Art. 374 alin. (4¹) C.pen. definește noțiunea de „spectacol pornografic” ca fiind *expunerea în direct adresată unui public, inclusiv prin tehnologia informațiilor și comunicațiilor, a unui copil implicat într-un comportament sexual explicit ori a organelor genitale ale unui copil, cu scop sexual*, fiind astfel transpusă în dreptul intern definiția dată noțiunii de „spectacol pornografic” în dreptul unional, în art. 2 lit. e) din Directiva 2011/93/UE. Această noțiune nu se regăsea în cuprinsul Deciziei-Cadru 2004/68/JAI/2011 privind combaterea exploatarea sexuale

---

⁸ În același sens a se vedea S. Bogdan, D. A. Șerban, *Drept penal. Partea specială. Infrațiuni contra patrimoniului, contra autorității, de corupție, de serviciu, de fals și contra ordinii și liniștii publice*, Ed. Universul Juridic, București, 2020, p. 592; E. Dreyer, *Droit pénal spécial*, ediția a III-a, Ed. Ellipses, Paris, 2016, p. 273; S. Bogdan, D. A. Șerban, G. Zlati, *Noul Cod penal. Partea specială. Perspectiva clujeană*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 732. Pentru opinia contrară a se vedea I. Nedelcu, Comentariu în G. Bodoronca, V. Cioclei, I. Kuglay, L. V. Lefterache, T. Manea, I. Nedelcu, F. M. Vasile, G. Zlati, *Codul penal. Comentariu pe articole, art. 1-446*, ed. a III-a, revizuită și adăugită, Ed. C.H. Beck, București, 2020, p. 1736; R. B. Teslovan, *Pornografia infantilă. O perspectivă asupra incriminării faptei în modalitățile deținerii și accesării corelate cu pseudopornografia și pornografia virtuală*, în *Caiete de Drept Penal*, nr. 2/2015, p. 131.

⁹ Având în vedere acest fapt, în funcție de circumstanțele concrete ale cauzei, fapta ar putea întruni elementele constitutive ale infracțiunii de violarea vieții private, prev. de art. 226 alin. 1 C.pen.

¹⁰ M. Wells, D. Finkelhor, J. Wolak, K. J. Mitchell, *Defining child pornography: law enforcement dilemmas in investigations of internet child pornography possession*, în *Police Practice and Research*, vol. VIII, nr. 3/2007, pp. 269-282. În același sens a se vedea S. Bogdan, D. A. Șerban, *op. cit.*, p. 592, S. Bogdan, D. A. Șerban, G. Zlati, *op. cit.*, p. 732.

¹¹ În același sens a se vedea M. Wells, D. Finkelhor, J. Wolak, K. J. Mitchell, *op. cit.*; în sens contrar, materialele erotice nefind considerate pornografie infantilă, a se vedea K. V. Lanning, *Child molesters: a behavioral analysis*, citat în M. Wells, D. Finkelhor, J. Wolak, K. J. Mitchell, *op. cit.*; G. D. Gărăiman, *op. cit.*, pp. 44-49.

a copiilor și a pornografiei infantile¹², fiind introdusă ca urmare a considerării spectacolului pornografic ca o formă de abuz sexual asupra unui minor.

Mai mult, în cuprinsul Preambulului Directivei 2011/93/UE, la alin. (8), legiuitorul european a specificat că are în vedere, în contextul incriminării actelor legate de spectacole pornografice, acte care „constau într-o expunere organizată în direct adresată unui public, excluzând astfel din definiție comunicarea personală directă între persoanele apropiate ca vârstă care își dau consimțământul reciproc și între copiii care au depășit vârsta consimțământului sexual și partenerii acestora.” Observăm, așadar, o preocupare a legiuitorului european în a incrimina și sancționa conduite prin care minorii sunt supuși unor traume ca urmare a unor diferite forme de abuz sexual¹³ ori exploatare sexuală.

În continuare, analizând textul art. 2 lit. e) pct. (i) din Directiva 2011/93/UE, constatăm că acesta se referă inclusiv la comportamente sexuale explicite simulate, conduită ce, la prima vedere, pare să nu se regăsească în cuprinsul textului din Codul penal. Totuși, apreciem că desfășurarea unui comportament sexual explicit simulat în cadrul unui spectacol pornografic cu minori va putea fi inclusă în cadrul sintagmei finale din textul legal în discuție, respectiv *orice reprezentare a organelor genitale ale unui copil, cu scop sexual*, fiind vorba despre o conduită care implică în mod necesar o astfel de expunere a organelor genitale ale minorului.

În final, observând cele două definiții din dreptul unional, atât cea a noțiunii de „materiale pornografice”, cât și cea a noțiunii de „spectacol pornografic”, precum și transpunerea realizată de legiuitorul român, putem concluziona că în dreptul român noțiunea de „pornografie infantilă” este mai largă decât cea din dreptul european, cuprinzând în structura sa și noțiunea de „spectacol pornografic”, pe care legiuitorul european o consideră o infracțiune de sine stătătoare, referitoare la exploatarea sexuală a minorilor, în timp ce infracțiunile referitoare la pornografia infantilă, incriminate în alin. 1 al art. 374 C.pen., se bucură de o secțiune separată în cadrul Directivei 2011/93/UE. Astfel cum sunt reglementate în dreptul unional, infracțiunile referitoare la exploatarea sexuală a minorilor, precum și cele referitoare la pornografia infantilă acoperă o paletă largă de acțiuni prin care într-o formă sau alta, sunt exploatați minorii în scopul obținerii unor foloase patrimoniale sau nepatrimoniale.

IV. DIFERENȚA DE REGLEMENTARE ÎNTRE ALIN. (1) ȘI ALIN. (1¹) AL ART. 374 COD PENAL

Analizând definiția dată de legiuitor noțiunii de „spectacolului pornografic”, observăm că nu este incriminată fapta majorului care pretinde că este minor și desfășoară un astfel de spectacol ori a celui care expune în direct o simulare credibilă a unui minor având un comportament sexual explicit, aspecte ce se regăsesc în definiția noțiunii de „materiale pornografice”. Cu alte cuvinte, în cazul acestor două situații surprinse într-un spectacol pornografic, neavând un minor care să desfășoare activități sexuale, nu sunt întrunite elementele de tipicitate ale infracțiunii de pornografie infantilă. Această diferență la nivel de definiție poate fi privită ca nejustificată dacă acceptăm că valoarea socială principală protejată de legiuitor este ordinea și liniștea publică.

Astfel, plecând de la premisa că opinia publică este profund afectată de materiale pornografice cu o persoană majoră care pretinde că este minor ori care, deși nu prezintă o persoană reală, simulează, în mod credibil, un minor având un astfel de comportament, nu se poate identifica un argument rezonabil pentru care aceeași opinie publică nu ar fi afectată de spectacole pornografice cu un astfel de conținut, diferența dintre cele două noțiuni fiind dată, de fapt, de transmiterea în direct în cazul celei de-a doua a conținutului pornografic. Având în vedere acest fapt, nu putem să nu ne întrebăm, din nou¹⁴, dacă valoarea socială ocrotită de legiuitor nu ar trebui reconsiderată, definiția dată noțiunii de „spectacol pornografic” indicând minorul ca subiect pasiv principal.

¹² Publicată în JOUE seria L nr. 13 din 20 ianuarie 2004.

¹³ În literatura de specialitate abuzul sexual a fost definit ca fiind implicarea unui minor într-o activitate sexuală pe care nu o înțelege sau pentru care nu este în măsură să își dea acordul – Groza G., *Psihologie aplicată în procesul penal*, Ed. Universul Juridic, București, 2019, p. 189.

¹⁴ D. Lucaciu, *Scurte considerații cu privire la infracțiunea de pornografie infantilă în varianta prevăzută de art. 374 alin. 1¹ Cod penal*, în *Penalmente Relevant*, nr. 2/2021, pp. 38-41.

IV.1. Producerea de materiale pornografice ori de spectacole pornografice – conduită benevolă ori constrângere

Analizând transpunerea din dreptul intern, se poate observa că aceasta este deficitară, nefiind incriminată, spre exemplu, ca infracțiune de sine stătătoare, fapta prevăzută la art. 4 alin. (3) din Directiva 2011/93/UE, prin care este sancționată conduita celui care constrânge sau forțează un copil să participe la spectacole pornografice sau amenințarea unui copil în acest scop, considerată de legiuitorul european ca fiind o formă de exploatare sexuală. Această neconcordanță ridică cel puțin următoarele probleme: în primul rând, conduita în discuție este sau nu incriminată în art. 374 alin. (1¹) teza finală C.pen.? În al doilea rând, discutăm atât despre o participare în sensul de vizionare, cât și despre desfășurarea unei conduite cu conotații sexuale în cadrul producerii unui spectacol pornografic ca fiind forme de exploatare sexuală?

În analiza celor două întrebări participarea unui minor la un spectacol pornografic trebuie analizată din două perspective. Astfel, pe de-o parte, dacă discutăm despre o participare în sensul de prezență în public a unui minor la un astfel de spectacol, de o asistare, va fi incidentă infracțiunea de corupere sexuală a minorilor în varianta prevăzută de art. 221 alin. (4) C.pen., respectiv *determinarea de către un major a unui minor care nu a împlinit vârsta de 14 ani să asiste (...) la spectacole sau reprezentații în cadrul cărora se comit acte sexuale de orice natură*. Pe de altă parte, în cazul în care autorul determină, prin constrângere, o persoană ce are vârsta de 14 ani sau mai mult, să asiste, să vizioneze un spectacol pornografic, în sarcina sa se va reține o instigare improprie¹⁵ la infracțiunea de pornografie infantilă, prevăzută de art. 374 alin. (1²) C.pen., în concurs cu infracțiunea ce incriminează forma de constrângere folosită de autorul faptei, pentru argumentele ce sunt expuse în continuare.

În ceea ce privește infracțiunea de corupere sexuală a minorilor în varianta prevăzută de art. 221 alin. (4) C.pen., textul legal în discuție constituie o transpunere¹⁶ a art. 21 pct. 1 lit. a) și b) din Convenția de la Lanzarote și deci determinarea se va putea face fie prin daruri, rugăminți, promisiuni¹⁷, fie prin constrângere¹⁸, caz în care vom avea un concurs de infracțiuni între fapta de corupere sexuală a minorilor și cea de constrângere (spre exemplu, amenințare, lipsire de libertate, etc.) deoarece noțiunea folosită de legiuitor, respectiv *determinarea*, nu permite stabilirea, pe calea interpretării, a unor eventuale infracțiuni absorbite. De asemenea, remarcăm că legiuitorul a stabilit ca limită de vârstă a subiectului pasiv vârsta de 14 ani, urmărind astfel să împiedice „*punerea în contact a minorului imatur cu aspecte legate de viața sexuală, aspecte care, ținând cont de vârsta minorului, sunt nocive pentru dezvoltarea generală și, implicit, pentru libertatea sexuală a acestuia*.”¹⁹ Așadar, în cazul minorilor cu vârsta de 14 ani sau mai mare nu va fi incidentă această infracțiune, fiind tipică doar cea care incriminează forma de constrângere utilizată pentru determinarea lor, în cazul în care s-a procedat astfel.

Cu toate acestea, trebuie remarcat că în cazul în care spectacolele sau reprezentațiile în cadrul cărora se comit acte sexuale de orice natură implică minori, iar cel care asistă, constrâns fiind, are peste 14 ani, fapta sa va reprezenta o vizionare a unui spectacol pornografic, dar care nu va fi sancționată penal având în vedere că existența constrângerii înlătură voința acestuia, nefiind deci întrunite elementele constitutive ale infracțiunii de pornografie infantilă, prevăzute de art. 374 alin. (1²) C.pen., sub aspectul laturii subiective a faptei.

În plus, dacă, în ipoteza anterioară, cel care constrânge o altă persoană ce are vârsta de 14 ani sau mai mult, să asiste, să vizioneze un spectacol pornografic, asistă și el la acel spectacol, se va reține o singură infracțiune de pornografie infantilă, prevăzută de art. 374 alin. (1²) C.pen., în varianta autoratului, care absoarbe instigarea, în concurs cu infracțiunea ce incriminează forma de constrângere folosită de autorul faptei. În final, în cazul în care cel constrâns are sub 14 ani, iar autorul faptei vizionează și el spectacolul pornografic, în sarcina acestuia se vor reține infracțiunile de corupere sexuală a minorilor, prev. de art. 221 alin. (4) C.pen., pornografie infantilă, prev. de art. 374 alin. (1²) C.pen. și infracțiunea care incriminează fapta de constrângere, toate în concurs real, cu aplicarea art. 38 alin. (1) C.pen.

¹⁵ C. Ghigheci, *Drept penal. Partea specială. Volumul I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului*, Ed. Solomon, București, 2020, p. 309.

¹⁶ S. Bogdan, D. A. Șerban, *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției ediția a II-a, revăzută și adăugită*, Ed. Universul Juridic, București, 2020, p. 355; C. Ghigheci, *op. cit.*, p. 308.

¹⁷ C. Ghigheci, *op. cit.*, p. 308.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ V. Cioclei în G. Bodoroncea, V. Cioclei, I. Kuglay, L. V. Lefterache, T. Manea, I. Nedelcu, F. M. Vasile, G. Zlati, *op. cit.*, p. 765.

În continuare, dacă participarea minorului la spectacolul pornografic presupune desfășurarea unui comportament sexual explicit ori expunerea organelor sale genitale, cu scop sexual în cadrul spectacolului, cel care îl determină să participe, va răspunde pentru infracțiunea de pornografie infantilă, în varianta prev. de art. 374 alin. (1¹) C.pen. Cu privire la art. 4 alin. (2) și (3) din Directiva 2011/93/UE, în literatura de specialitate s-a arătat că „norma europeană face referire la fapte săvârșite în vederea atingerii unui scop special și anume acela al participării la un spectacol pornografic, care presupune o expunere a minorului în direct adresată unui public. Așadar, din textul enunțat se observă dorința de a sancționa atât actele premergătoare unei forme de exploatare a copiilor, cum este cazul incitării sau recrutării, cât și orice exploatare propriu-zisă a acestora, ori obținerea unor avantaje realizate cu scopul menționat.”²⁰

Cu alte cuvinte, unul din scopurile art. 374 alin. (1¹) C.pen. este de a sancționa conduita celor care urmăresc obținerea de foloase ca urmare a realizării acestui tip de spectacole. Cu prilejul unui studiu anterior²¹, în contextul analizei infracțiunii de pornografie infantilă în varianta prev. de art. 374 alin. (1¹) C.pen. ca formă de exploatare a unei persoane vulnerabile, am arătat că: „scopul obținerii de foloase patrimoniale, imprimă faptei un caracter specific infracțiunilor de trafic și exploatare a persoanelor vulnerabile, în care cel exploatat este o marfă în mâinile agresorilor. Din această privință, (...) considerăm că, infracțiunea de pornografie infantilă în varianta recrutării unui minor în scopul participării sale în cadrul unui spectacol pornografic, pentru a se obține foloase patrimoniale din această activitate, constituie o formă specială de trafic de minori, eventuala producere ulterioară a spectacolului pornografic generator de venituri, reprezentând o infracțiune contra libertății sexuale a minorului, precum și, la momentul obținerii sumelor de bani, o formă alternativă a infracțiunii de pornografie infantilă, formă ce prezintă conturul unei exploatare a unei persoane vulnerabile, subsecventă traficării acesteia în varianta recrutării.”

În contextul prezentului studiu, considerăm că toate exemplele de mai sus pot fi aplicate, *mutatis mutandis*, și în cazul materialelor pornografice, rațiunile legiuitorului european fiind aceleași atât în ceea ce privește materialele pornografice, cât și spectacolele pornografice cu minori. Cu toate acestea, analizând dispozițiile art. 374 alin. (1) și (1¹) C.pen., constatăm că, producerea de materiale pornografice este incriminată, indiferent de modul în care se realizează, benevol ori prin constrângere, în timp ce producerea de spectacole pornografice, constituie infracțiune doar dacă are la bază o formă de exploatare, deci de constrângere a minorului, celelalte două modalități alternative de săvârșire a infracțiunii prevăzute de art. 374 alin. (1¹) C.pen. incriminând îndemnarea și recrutarea minorului în scopul participării sale în cadrul unui spectacol pornografic, iar nu participarea sa efectivă la spectacol.

Cu alte cuvinte, în cazul în care minorul dorește să participe, din proprie inițiativă, la un spectacol pornografic prin expunerea în direct a organelor sale genitale, nu se va putea discuta despre o îndemnare²² sau recrutare²³ deoarece decizia sa este deja formată în sensul desfășurării activității în discuție, motiv pentru care, nu se va putea discuta despre reținerea unei infracțiuni de pornografie infantilă în varianta prevăzută de art. 374 alin. (1¹) C.pen. în cazul celui care îl încurajează în acest demers ori îi facilitează activitatea în discuție, fapta sa nefiind incriminată de norma penală.

Cu toate acestea, dacă minorul din exemplul anterior decide, din proprie inițiativă, să producă materiale pornografice²⁴, iar o altă persoană îl încurajează în acest demers ori îi facilitează activitatea în discuție, prin

²⁰ A. Mărgineanu, *Combaterea exploatării sexuale a copiilor și a pornografiei infantile*, în *Caiete de Drept Penal* nr. 3/2013, p. 63 - 89; în același sens a se vedea S. Bogdan, D.A. Șerban, *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra patrimoniului, contra autorității, de corupție, de serviciu, de fals și contra ordinii și liniștii publice*, Ed. Universul Juridic, București, 2020, pp. 589-591.

²¹ D. Lucaci, *op. cit.*, p. 34.

²² Potrivit Dicționarului explicativ al limbii române, a îndemna înseamnă a convinge pe cineva să facă ceva, a chema la o acțiune.

²³ În literatura de specialitate s-a arătat că recrutarea „constă în identificarea, selectarea, ademenirea și atragerea victimei spre a fi exploatăată, câștigarea acesteia în vederea desfășurării unei activități generatoare de profituri ilicite” – T. Manea, G. Șologon, *Traficul de ființe umane și exploatarea persoanelor vulnerabile*, Ed. Hamangiu, București, 2022, pp. 55-56.

²⁴ Având în vedere forma în vigoare a art. 374 C.pen., minorul din exemplul anterior va putea fi tras la răspundere penală pentru săvârșirea acestei infracțiuni deși produce materiale pornografice cu propriul corp. În ceea ce privește această problemă juridică, apreciem că este necesară o analiză amplă, inclusiv prin prisma jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului în materia art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și a valorilor sociale ocrotite de legiuitorul unional, analiză ce excede subiectul prezentei lucrări, motiv pentru care vom examina aspectul în discuție cu prilejul unui studiu viitor.

aceleași activități precum în exemplul anterior, fapta sa va constitui o formă de complicitate la infracțiunea de pornografie infantilă în modalitatea producerii de materiale pornografice. Cu alte cuvinte, dacă, spre exemplu, numitul Y, major în vârstă de 35 de ani, are o relație amoroasă cu minora X, în vârstă de 17 ani, iar în cadrul acestei relații amoroase, minora decide să transmită în direct, pe un site, un raport sexual întreținut de cei doi, Y nu va răspunde pentru săvârșirea infracțiunii de pornografie infantilă, în varianta prev. de art. 374 alin. (1)²⁵ C.pen., deși, dacă raportul sexual din exemplul dat ar fi fost mai întâi înregistrat pe un suport optic, iar abia apoi încărcat pe un site, numitul Y ar fi răspuns penal pentru săvârșirea infracțiunii de pornografie infantilă²⁵, în varianta producerii de materiale pornografice, incriminată în art. 374 alin. (1) C.pen. Analizând sumar cele două exemple, se poate observa că niciuna dintre conduite nu este mai gravă sau mai puțin gravă decât cealaltă, niciuna nu are la bază o formă de constrângere, și totuși, a doua dintre acestea, este incriminată printr-o normă penală, care cataloghează ca infracțiune o sferă mai largă de acte materiale, conferind astfel o protecție sporită minorului, persoană vătămată.

Mai mult, în cazul în care, spre exemplu, o persoană promovează un spectacol pornografic cu minori, ce urmează a avea loc, fără ca din această promovare sau din spectacolul propriu-zis să obțină un folos, conduita sa nu va intra sub incidența legii penale, dacă acel spectacol nu este înregistrat și transformat astfel într-un material pornografic, deoarece, este discutabil dacă o astfel de conduită poate fi considerată o formă de exploatare sexuală a unui minor²⁶. Cu toate acestea, având în vedere că subiectul pasiv al infracțiunii este un minor, în exemplul anterior, ar putea fi vorba despre o formă de complicitate la una dintre infracțiunile contra libertății și integrității sexuale. Mai mult, în situația în care spectacolul pornografic urmează a fi înregistrat ori urmează a se efectua fotografii ce constituie materiale pornografice, iar persoana care efectuează promovarea are cunoștința de acest fapt, va fi incidentă o formă de complicitate la infracțiunea de pornografie infantilă, în varianta prev. de art. 374 alin. (1) C.pen. sub forma producerii de materiale pornografice.

IV.2. Răspunderea penală a minorului ce apare în materiale pornografice ori în spectacole pornografice și sensul noțiunii de „public” din structura art. 374 alin. (4)¹ Cod penal

Analizând situația minorului care își face poze în care își expune organele genitale, constatăm că acesta va răspunde penal pentru infracțiunea de pornografie infantilă, în varianta prev. de art. 374 alin. (1) C.pen.²⁷ Cu toate acestea, în cazul în care, același minor desfășoară un spectacol pornografic pe o rețea de socializare (deci îl transmite în direct către public), se va putea discuta cel mult, despre săvârșirea unei infracțiuni de ultraj contra bunelor moravuri, prev. de art. 375 C.pen., iar nu despre o infracțiune de pornografie infantilă, prev. de art. 374 alin. (1)¹ C.pen. Așadar, este incriminată doar fapta minorului de a produce materiale pornografice cu propriul corp, iar nu și de a produce un spectacol pornografic în aceleași condiții. Cu alte cuvinte, în funcție de transmiterea în direct sau nu a conduitei sexuale, minorul va răspunde penal pentru o infracțiune sau alta, fără ca pericolul social să fie, în mod obiectiv, diferit.

În continuare, apare ca fiind criticabilă decizia legiuitorului de a incrimina inclusiv acele conduite benevole, între persoane apropiate ca vârstă și ca nivel fizic și psihologic de dezvoltare sau maturitate, prin care se produc materiale pornografice. Astfel, în cazul în care, două persoane minore, cu vârste apropiate, respectiv 16 și 17 ani, întrețin un raport sexual consimțit, pe care îl înregistrează cu acordul ambilor, fapta lor va constitui producere de materiale pornografice, dar dacă transmit în direct, pe o rețea de socializare, acel act sexual fapta nu va constitui producerea unui spectacol pornografic, cel mult fiind vorba despre un ultraj contra bunelor moravuri.

În art. 8 alin. (2) din Directiva 2011/93/UE este prevăzută o marjă de apreciere în favoarea statelor-membre care decid dacă incriminează sau nu, spectacolele pornografice desfășurate în contextul unor relații consimțite, atunci când minorul a atins vârsta consimțământului sexual sau între persoane apropiate ca vârstă

²⁵ În măsura în care fapta ar fi fost săvârșită cu forma de vinovăție prevăzută de legea penală.

²⁶ Deoarece nu există un beneficiu pe care cel care promovează spectacolul viitor să îl obțină din acea reprezentare a unui comportament sexual explicit.

²⁷ Așa cum am arătat mai sus, în ceea ce privește problema răspunderii penale a minorului care produce materiale pornografice cu propriul corp, apreciem că este necesară o analiză amplă, inclusiv prin prisma jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului în materia art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și a valorilor sociale ocrotite de legiuitorul unional, analiză ce excede subiectul prezentei lucrări, motiv pentru care vom examina aspectul în discuție cu prilejul unui studiu viitor.

și ca nivel psihologic și fizic de dezvoltare sau maturitate, în măsura în care faptele nu au implicat niciun abuz sau exploatare și nu se acordă bani și nicio altă formă de remunerare sau foloase în schimbul spectacolului pornografic. În ceea ce privește materialele pornografice, în art. 8 alin. (3) din același act normativ este prevăzut dreptul statelor-membre de a decide dacă incriminează conduitele referitoare la producerea, achiziționarea și deținerea de materiale în care sunt înfățișați copii care au ajuns la vârsta consimțământului sexual, în condițiile în care, materialele respective sunt produse și deținute cu consimțământul copiilor respectivi și numai pentru uzul privat al persoanelor implicate, în măsura în care faptele nu au implicat nicio formă de abuz.

Mai mult, analizând art. 374 alin. (1) și alin. (1¹) C.pen., constatăm că legiuitorul român a înțeles să sancționeze orice producere de materiale pornografice, indiferent de vârsta subiectului activ și a celui pasiv²⁸, de diferența de vârstă dintre aceștia și indiferent de existența sau nu a unei constrângeri în scopul producerii materialelor în discuție, cu o pedeapsă de la unu la cinci ani închisoare, plasând infracțiunea în rândul celor contra ordinii și liniștii publice. Cu toate acestea, în exemplul de mai sus, în cazul transmiterii în direct, pe rețeaua de socializare Facebook²⁹, a spectacolului pornografic constând în întreținerea unui act sexual consimțit, fapta lor, va constitui infracțiunea de ultraj contra bunelor moravuri, prev. de art. 375 C.pen., care se sancționează cu pedeapsa închisorii de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă, o pedeapsă mult mai blândă, față de cea din art. 374 alin. (1) C.pen., atât sub aspectul caracterului neprivativ de libertate în cazul amenzii penale, cât și sub aspectul limitelor de pedeapsă.

Diferența de reglementare semnalată apare ca fiind nejustificată, având în vedere că nu există nicio diferență în conduita în sine supusă analizei. Astfel, în exemplul anterior, minorii întrețineau un raport sexual consimțit în ambele variante (producerea de materiale pornografice, respectiv realizarea unui spectacol pornografic) și, mai mult, având în vedere că au vârste apropiate, actul sexual în sine nu va intra sub incidența legii penale. Cu alte cuvinte, legiuitorul incriminează în art. 374 alin. (1) C.pen. filmarea unei acțiuni pe care nu o consideră infracțiune. Mai mult, în cazul transmiterii pe rețeaua de socializare Facebook a spectacolului pornografic, se identifică o justificare pentru incriminarea faptei, respectiv nevoia de a sancționa un comportament care nu este compatibil cu „respectul reciproc, cu păstrarea demnității umane sau cu respectarea decenței cuvenite în cuvinte și atitudini”³⁰, acestea fiind valorile protejate prin incriminarea în discuție, aparținând celor care sunt nevoiți să vadă respectivul spectacol. În plus, arătăm că în cazul în care respectivele materiale pornografice ar fi distribuite ulterior, fără acordul ambelor persoane implicate, vor fi incidente dispozițiile referitoare la infracțiunea de pornografie infantilă, prev. de art. 374 alin. (1) C.pen.

În ceea ce privește jurisprudența instanțelor naționale referitoare la infracțiunea de pornografie infantilă în varianta producerii de spectacole pornografice, Curtea de Apel Craiova³¹ a reținut faptul că trei dintre cei patru inculpați³² au fost trimiși în judecată, printre altele, pentru săvârșirea a cinci infracțiuni de pornografie infantilă în varianta prev. de art. 374 alin. (1¹) C.pen. În actul de sesizare s-a reținut că în perioada februarie – mai 2019, inculpații au racolat, inclusiv prin intermediul aplicației Messenger și au determinat, cinci persoane vătămate minore să danseze în lenjerie intimă sumară, dar și dezbrăcate, într-un local de noapte de pe raza orașului Caracal, efectuând mișcări lascive, mimând acte sexuale explicite, realizând astfel spectacole pornografice, atât în fața tuturor clienților din local, cât și în separeuri special amenajate în acest scop, în schimbul unor sume de bani pe care persoanele vătămate le remiteau în parte inculpaților. În plus, tot în actul de sesizare al instanței, s-a reținut că actele de identitate ale persoanelor vătămate minore, au fost în posesia unuia dintre inculpați, care a refuzat restituirea acestora, iar în cazul în care se efectuau controale în local de

²⁸ În lipsa unei constrângeri, dacă materialul pornografic în discuție privește doi minori cu vârste apropiate, este discutabil dacă ne putem referi la unul dintre ei ca subiect pasiv, având în vedere că ambii sunt subiecți activi, fiecare urmând să răspundă pentru propria producere de materiale pornografice. Vom analiza mai jos această chestiune pe larg, limitându-ne la acest moment să semnalăm această neconcordanță cu dispoziția legală europeană.

²⁹ Prin Decizia nr. 4546/2014, Înalta Curte de Casație și Justiție – Secția de Contencios Administrativ și Fiscal a decis că „vastitatea unei rețele de socializare presupune, raportat la natura, particularitățile și scopul acesteia, că utilizatorii nu dețin proprietatea spațiului efectiv de publicare, neputând estima și cu atât mai puțin controla întinderea acestui spațiu, care, astfel, capătă caracter public și accesibilitate potențială.” Se poate observa că aceste trăsături caracterizează rețeaua de socializare Facebook.

³⁰ S. Bogdan, D. A. Șerban, *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra patrimoniului, contra autorității, de corupție, de serviciu, de fals și contra ordinii și liniștii publice*, Ed. Universul Juridic, București, 2020, p. 596.

³¹ C.A. Craiova, s. pen., dec. nr. 55/2022, disponibilă pe sintact.ro.

³² Al patrulea inculpat a fost trimis în judecată pentru complicitate la pornografie infantilă.

către autorități, persoanele vătămate erau ascunse, fiind obligate să iasă pe scara de incendiu și să aștepte până la finalizarea verificărilor, fiind instruite în acest sens de către unul dintre inculpați.

Mai mult, Curtea de Apel Ploiești³³ a reținut, printre altele, că inculpații au racolat-o, prin inducere în eroare, pe persoana vătămată minoră, iar apoi, prin constrângere psihică, au transportat-o și au adăpostit-o în scopul exploatării acesteia prin obligarea sa la practicarea de servicii sexuale de tip videochat pe un site destinat adulților, activitate din care au obținut foloase materiale. În același sens, Curtea de Apel Galați³⁴ a reținut că există bănuiala rezonabilă că inculpata a recrutat și adăpostit două persoane vătămate minore profitând de starea de vulnerabilitate a acestora, în scopul exploatării sexuale prin producerea de materiale pornografice cu minori și realizarea de spectacole pornografice, determinând minorele să participe la spectacole pornografice în direct, prin intermediul tehnologiei informațiilor și a comunicațiilor, obținând astfel beneficii materiale.

Analizând aceste trei exemple de practică judiciară, se poate observa că noțiunea de „spectacol pornografic” cuprinde atât activitatea de tip videochat, ca formă de expunere în timp real a comportamentelor sexuale explicite, adresată unui public, prin tehnologia informațiilor și comunicațiilor, cât și conduitele care includ dansuri cu mișcări lascive, prin care se mimează acte sexuale, efectuate în fața unui public, într-un spațiu organizat în acest sens, acest comportament fiind o expunere în direct, adresată unui public fără a se recurge la mijloace de comunicare la distanță. Considerăm că în această ultimă categorie, se impun a fi incluse eventualele spectacole de teatru în care sunt simulate de către minori acte sexuale explicite ori sunt expuse organele genitale ale unui copil, în scop sexual, un spectacol de teatru fiind, prin natura sa, o expunere în direct adresată unui public.

De asemenea, atât în ceea ce privește această conduită, cât și cea descrisă anterior, referitoare la dansurile cu mișcări lascive, prin care se mimează acte sexuale de către minori, apreciem că nu este necesar ca activitățile să se desfășoare în spații publice, special amenajate în acest scop, cum sunt localurile de noapte ori teatrele, fiind suficient ca activitățile să se desfășoare în spații publice sau private, în fața unui număr de minim 2 spectatori. Astfel, apreciem că în această situație nu este incidentă definiția din cuprinsul art. 184 C.pen., condiția ca fapta să fie săvârșită în public nefiind printre elementele constitutive ale infracțiunii.

În opinia noastră, condiția necesară pentru a se reține existența unui spectacol pornografic va fi îndeplinită ori de câte ori activitatea desfășurată în direct se adresează unor persoane care, indiferent că sunt conectate pe un site web, unde activitatea sexuală este transmisă, fie sunt în aceeași încăpere cu minorul care desfășoară acea conduită sexuală, sunt prezente în scopul vizionării aceluși spectacol pornografic. Mai mult, analizând dispozițiile din alin. (8) al Preambulului Directivei 2011/93/UE, observăm că una dintre condițiile impuse de legiuitorul european pentru a se discuta despre un spectacol pornografic este de a fi o expunere *organizată*, condiție ce este îndeplinită ori de câte ori conduita incriminată se desfășoară într-un mediu amenajat special în acest scop, în cazul în care discutăm despre o expunere în direct față în față, ori într-o modalitate ordonată în mediul online, respectiv prin accesarea unui site, achitarea unei sume de bani și vizionarea, ca urmare a plății, a transmisiunii în direct.

V. ART 374 ALIN. (1) ȘI (1¹) COD PENAL – INFRAȚIUNE CU CONȚINUT ORI CONȚINUTURI ALTERNATIVE?

În cadrul acestei secțiuni, vom porni analiza de la o hotărâre judecătorească pe care o considerăm interesantă, atât din perspectiva situației de fapt reținute, cât și din perspectiva încadrării juridice dată faptelor. Astfel, prin decizia penală nr. 451/2021 a Curții de Apel Galați³⁵, instanța de judecată s-a pronunțat asupra apelurilor declarate în cauză, iar decizia a vizat-o și pe inculpata M.M. care, în perioada aprilie-mai 2017, prin acțiuni repetate, desfășurate în baza aceleiași rezoluții infracționale, a recrutat și a adăpostit persoanele vătămate minore A.A. și I.I.C., în vârstă de 15 ani, în scopul exploatării lor sexuale, prin participarea acestora la spectacole pornografice în direct prin tehnologia informațiilor și a comunicațiilor, obținând astfel foloase materiale.

³³ C.A. Ploiești, s. pen., dec. nr. 896/2022, disponibilă pe sintact.ro.

³⁴ C.A. Craiova, s.pen., dec. nr. 211/2021, disponibilă pe sintact.ro.

³⁵ C.A. Galați, s. pen., dec. nr. 451/2021, disponibilă pe sintact.ro.

Mai mult, s-a reținut că inculpata a produs, deținut și distribuit prin intermediul unor sisteme informatice materiale pornografice cu cele două minore, în ipostaze sexuale explicite. În ceea ce privește încadrarea juridică dată faptelor inculpatei, în cuprinsul actului de sesizare al instanței, s-a reținut că aceasta a săvârșit infracțiunile de trafic de minori în stare de recidivă și în formă continuată, prev. de art. 211 alin. (1) și alin. (2) lit. a) C.pen. cu referire la art. 210 alin. (1) lit. b) C.pen., și pornografie infantilă, prev. de art. 374 alin. (1), alin. (1¹) și alin. (2) C.pen., fiecare cu aplicarea art. 41 alin. (1) C.pen. și a art. 35 alin. (1) C.pen., totul cu aplicarea art. 38 alin. (1) C.pen., forma continuată fiind reținută în sarcina inculpatei ca urmare a faptului că cele două infracțiuni incidente au vizat două persoane vătămate.

Apreciem această încadrare juridică interesantă deoarece ridică două întrebări care se impun a fi analizate în contextul infracțiunii de pornografie infantilă. În primul rând, în cazul în care materialele pornografice ori spectacolele pornografice vizează mai multe persoane vătămate minore, se va reține o singură infracțiune de pornografie infantilă în formă continuată, numărul actelor materiale fiind dat de numărul de persoane vătămate ori se va reține un concurs de infracțiuni, indiferent de existența sau nu a unității de rezoluție infracțională a autorului faptelor? A doua chestiune care se impune a fi analizată vizează săvârșirea mai multor conduite dintre cele incriminate în cuprinsul art. 374 alin. (1), alin. (1¹) și alin. (1²) C.pen. de către același făptuitor și împotriva aceluiași subiect pasiv, situație frecvent întâlnită în practică. Cu alte cuvinte, infracțiunea de pornografie infantilă este o infracțiune cu conținut alternativ ori cu conținuturi alternative?

Pentru a analiza cele două întrebări, vom lua ca exemplu situația inculpatului care recrutează persoana vătămată minoră în scopul participării acesteia la un spectacol pornografic, spectacol pe care îl înregistrează cu o cameră de filmat, iar apoi, în baza aceleiași rezoluții infracționale, îl stochează pe un suport optic, îl deține timp de trei zile, iar apoi îl vinde unor terțe persoane. Astfel, în această situație, inculpatul a întreprins mai multe acțiuni incriminate prin art. 374 C.pen., *recrutând* o persoană vătămată minoră în scopul participării la un spectacol pornografic pe care, mai apoi, prin înregistrarea sa, l-a transformat într-un material pornografic, *producând* deci un astfel de conținut, pe care, apoi *l-a stocat și l-a deținut*, iar în final *l-a vândut* către terțe persoane, desfășurând așadar cinci acțiuni din structura normei de incriminare din art. 374 C.pen. alin. (1) și (1¹) C.pen. Practic, în acest caz încadrarea juridică a faptei va fi art. 374 C.pen. alin. (1) și (1¹) C.pen. ori 374 C.pen. alin. (1) și (1¹) C.pen. cu aplicarea art. 35 alin. (1) C.pen. (cinci acte materiale) sau art. 374 alin. 1 C.pen. și art. 374 alin. (1¹) C.pen. în concurs real, cu aplicarea art. 38 alin. (1) C.pen.?

În doctrină, infracțiunile cu conținut alternativ au fost definite ca fiind „*acele infracțiuni pentru care legea prevede variante alternative ale principalelor elemente constitutive, variante echivalente sunt aspectul semnificației lor penale.*”³⁶ Pe de altă parte, infracțiunile cu conținuturi alternative au fost definite ca fiind „*acele infracțiuni în cazul cărora legiuitorul regrupează sub aceeași denumire două sau mai multe infracțiuni de sine stătătoare.*”³⁷ În literatura de specialitate³⁸, a fost dată ca exemplu de infracțiune cu conținuturi alternative infracțiunea de nerespectarea hotărârilor judecătorești, prev. de art. 287 C.pen., text legal în structura căruia, la o analiză sumară, se poate observa că legiuitorul a grupat conduite diferite, niciuna nereprezentând o variantă alternativă pentru cealaltă, echivalentă din punct de vedere al semnificației penale a acesteia ori o formă agravată sau atenuată³⁹, faptele putând fi, așadar, reținute în concurs de infracțiuni. În ceea ce privește infracțiunea cu conținut alternativ, în doctrină⁴⁰ s-a dat ca exemplu infracțiunea de vătămare corporală, prev. de art. 194 alin. (1) C.pen., în cazul căreia legiuitorul a prevăzut urmări alternative ori infracțiunea de violare de domiciliu, prev. de art. 224 C.pen., unde legea penală prevede variante alternative de comitere.

³⁶ F. Streteanu, *Tratat de drept penal. Partea generală*, vol. I, Ed. C. H. Beck, București, 2008, p. 339. În același sens a se vedea F. Streteanu, D. Nițu, *Drept penal. Partea generală*, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2018; M. I. Mărculescu-Michinici, M. Dunea, *Drept penal. Partea generală. Curs teoretic în domeniul licenței*, vol. I, Ed. Hamangiu, București, 2017; M. Basarab, *Drept penal. Partea generală*, vol. I, Ed. Lumina Lex, București, 2002, p. 220.

³⁷ F. Streteanu, *op. cit.*, p. 340.

³⁸ F. Streteanu, D. Nițu, *op. cit.*, p. 263.

³⁹ Analizând dispoziția legală menționată se poate observa că textul incriminează atât variante de nerespectare a unor hotărâri judecătorești pronunțate în cauze cu obiecte juridice diferite, cum este cazul refuzului de a reintegra un salariat în muncă ori nerespectarea unei măsuri de protecție dispuse în executarea unui ordin european de protecție, cât și variante care se referă la hotărârile judecătorești în general cum este cazul împotrivirii la executare, prin opunerea de rezistență față de organul de executare.

⁴⁰ F. Streteanu, D. Nițu, *op. cit.*, p. 262.

În ceea ce privește variantele incriminate în alin. (1) și (1¹) ale art. 374 C.pen., apreciem că acestea trebuie, mai întâi, analizate separat, iar apoi se vor putea formula concluzii cu privire la raportul dintre cele două aliniate.

În primul rând, textul din art. 374 alin. (1) C.pen. incriminează *producerea, deținerea, procurarea, stocarea, expunerea, promovarea, distribuirea, precum și punerea la dispoziție, în orice mod, de materiale pornografice cu minori*, acestea fiind variante alternative de săvârșire a faptei, echivalente ca valoare juridică. De altfel, se poate imagina situația autorului X care realizează o fotografie cu organele genitale ale minorei Y, producând astfel un material pornografic, pe care apoi îl deține în telefonul său mobil, iar ulterior îl distribuie prietenilor săi prin intermediul aplicației WhatsApp, fapta sa reprezentând o singură infracțiune de pornografie infantilă, prev. de art. 374 alin. (1) C.pen. în formă continuată (trei acte materiale)⁴¹ ori despre un concurs de infracțiuni⁴².

Spre exemplu, în jurisprudență, prin sentința penală nr. 120/2021⁴³, definitivă prin decizia penală nr. 80/2022 a Curții de Apel Mureș⁴⁴, Tribunalul Mureș a admis acordul de recunoaștere a vinovăției, inculpatul fiind cercetat pentru săvârșirea infracțiunilor de pornografie infantilă, prev. de art. 374 alin. (1) și alin. (2) C.pen. cu aplicarea art. 35 alin. 1 C.pen. (3 acte materiale) și șantaj, prev. de art. 207 alin. (1) C.pen., reținându-se, în ceea ce privește infracțiunea de pornografie infantilă, că în cursul anului 2019, inculpatul a determinat-o pe persoana vătămată, în vârstă de 15 ani, să se fotografieze dezbrăcată și/sau cu expunerea organelor genitale și să-i trimită materialele pornografice, astfel rezultate, prin intermediul aplicațiilor online, inculpatul primind o fotografie în care persoana vătămată își expunea organele genitale, pe care a deținut-o până în cursul anului 2020, iar ulterior, a distribuit-o către un grup de persoane prin intermediul aplicației Facebook.

Referitor la infracțiunea de șantaj, prev. de art. 207 alin. 1 C.pen., prin actul de sesizare al instanței s-a reținut că inculpatul, după ce a primit de la aceeași persoană vătămată minoră mai multe fotografii în care aceasta era îmbrăcată în lenjerie intimă, precum și fotografia în care minora își expunea organele genitale, i-a solicitat acesteia să întrețină relații sexuale cu el, afirmând că, în caz contrar, va transmite respectivele poze către diferite persoane. În plus, tot în cuprinsul actului de sesizare s-a arătat că infracțiunea de pornografie infantilă, prev. de art. 374 alin. (1) și alin. (2) C.pen., se reține în formă continuată, fiind vorba despre trei acte materiale deoarece activitatea de procurare de materiale pornografice, prin pretinderea și primirea acestora de la minora reprezintă un prim act material, deținerea fotografiei în care sunt expuse organele genitale ale minorei reprezintă un al doilea act material, iar cel de-al treilea este reprezentat de distribuirea fotografiei cu conținut pornografic către terțe persoane, prin intermediul rețelei de socializare Facebook.

Pe de altă parte, același autor X de mai sus ar putea să distribuie materiale pornografice cu minora B (spre exemplu, o filmare în care minora este surprinsă în timp ce întreține un raport sexual), nu doar să realizeze o fotografie cu organele genitale ale minorei Y, producând astfel un material pornografic, pe care apoi îl deține în telefonul său mobil, iar ulterior îl distribuie prietenilor săi prin intermediul aplicației WhatsApp. În acest caz vom discuta despre o infracțiune în formă continuată sau despre un concurs de infracțiuni, în funcție de unitatea de rezoluție infracțională a autorului faptelor, indiferent de numărul persoanelor vătămate, în măsura în care acceptăm că valoarea socială protejată de legea penală este ordinea și liniștea publică.

Totuși, dacă analizăm reglementarea din art. 374 alin. (1) C.pen. în spiritul său și în contextul legislației europene în materie, soluția concursului de infracțiuni, ca urmare a existenței a doi subiecți pasivi diferiți, este cea firească. Așa cum am arătat anterior⁴⁵, valoarea socială ocrotită de legea penală prin incriminarea din art. 374 alin. (1¹) C.pen. ar trebui să fie dreptul la respectarea vieții private, dreptul la imagine, sănătatea, buna dezvoltare a fiecărui copil în parte și libertatea sexuală a minorului vizat de respectivul spectacol pornografic, iar nu ordinea și liniștea publică. Analizând acest aspect în contextul materialelor pornografice, apreciem că aceeași este valoarea socială protejată și în cazul infracțiunii de pornografie infantilă în varianta incriminată în art. 374 alin. (1) C.pen., având în vedere că atât Convenția de la Lanzarote, cât și Directiva 2011/93/UE au fost adoptate ca urmare a fenomenului exploatarea sexuală a minorilor și a abuzurilor sexuale comise asupra acestora

⁴¹ În măsura în care discutăm despre o rezoluție infracțională unică.

⁴² În măsura în care nu discutăm despre o rezoluție infracțională unică.

⁴³ Trib. Mureș, s. pen., dec. nr. 120/2021, disponibilă pe sintact.ro.

⁴⁴ C.A. Târgu-Mureș, s.pen., dec. nr. 80/2022, disponibilă pe sintact.ro.

⁴⁵ D. Lucaciu, *op. cit.*, p. 40.

prin prostituția infantilă și pornografia infantilă.

În continuare, apreciem că infracțiunile de pornografie infantilă, în variantele prev. de art. 374 alin. (1) și alin. (1¹) C.pen. și cea de violarea vieții private, în varianta prev. de art. 224 alin. (2) C.pen., pot fi analizate în paralel sub aspectul soluției concursului de infracțiuni în cazul mai multor persoane vătămate prin săvârșirea faptelor incriminate de normele penale, având în vedere că unele dintre valorile sociale protejate sunt aceleași, respectiv dreptul la respectarea vieții private și la imagine. Spre exemplu, în cazul în care autorul X ar fi difuzat, fără drept, imagini privind două persoane majore Y și B, aflate într-o locuință, încăpere ori dependență ținând de aceasta, s-ar fi reținut un concurs de infracțiuni format din două infracțiuni de violarea vieții private, în varianta incriminată în art. 224 alin. (2) C.pen., ca urmare a faptului că există două persoane vătămate, iar infracțiunea de violarea vieții private a fost plasată de legiuitorul în capitolul dedicat infracțiunilor contra persoanei.

Cu toate acestea, așa cum am arătat anterior, în cazul în care persoanele vătămate Y și B ar fi minore, aparenta valoare socială ocrotită de infracțiunea de pornografie infantilă ar dicta soluția unei infracțiuni în formă continuată în cazul în care autorul X ar fi acționat în baza aceleiași rezoluții infracționale. Totuși, o analiză sumară a celor două exemple ne conduce la concluzia că elementul de diferențiere este reprezentat de vârsta persoanelor vătămate surprinse în materialele difuzate. Astfel, dacă în primul exemplu discutăm despre persoane vătămate majore, în cel de-al doilea, în mod necesar, apreciem că trebuie să discutăm despre persoane vătămate minore, reținerea celor două infracțiuni în concurs ideal nefiind permisă deoarece, în opinia noastră, discutăm despre un concurs de calificări, iar nu despre un concurs de infracțiuni.

În literatura de specialitate, cu privire la concursul de calificări, s-a arătat că *„presupune existența a două sau mai multe norme aflate concomitent în vigoare și care au vocația de a primi aplicare cu privire la aceeași faptă. Cu alte cuvinte, fapta comisă este susceptibilă în aparență de calificare potrivit mai multor norme juridice, deși în realitate este vorba de o singură infracțiune.”*⁴⁶ Analizând exemplul de mai sus, în care autorul X realizează o fotografie cu organele genitale ale minorei Y, cu acordul acesteia, producând astfel un material pornografic, pe care apoi îl deține în telefonul său mobil, iar ulterior îl distribuie prietenilor săi prin intermediul aplicației WhatsApp, fără acordul persoanei vătămate, observăm că, în aparență, am putea discuta și despre o infracțiune de violare a vieții private, în varianta incriminată în art. 224 alin. (2) C.pen. și nu doar de o infracțiune de pornografie infantilă, prev. de art. 374 alin. (1) C.pen., deoarece sunt întrunite elementele constitutive ale ambelor infracțiuni, iar valorile sociale protejate de legea penală sunt, în optica actuală a Codului penal, diferite.

Cu toate acestea, dacă acceptăm că nu ordinea și liniștea publică este valoarea socială protejată de infracțiunea de pornografie infantilă, observăm că nu putem discuta despre un concurs ideal de infracțiuni între cele două incriminări, infracțiunea de violarea vieții private fiind o calificare generală față de cea de pornografie infantilă, care apare ca fiind norma specială în acest exemplu. Cu alte cuvinte, în exemplul de mai sus, infracțiunea de pornografie infantilă poate fi privită ca o formă specială a infracțiunii de violare a vieții private, concursul de calificări urmând a fi soluționat în favoarea infracțiunii de pornografie infantilă, ca urmare a aplicării principiului specialității, „norma specială primind prioritate de aplicare față de norma generală.”⁴⁷

Așadar, pentru motivele expuse anterior, considerăm că alin. (1) al art. 374 C.pen. constituie o infracțiune cu conținut alternativ, iar săvârșirea faptelor incriminate față de două sau mai multe persoane vătămate impune reținerea unui concurs de infracțiuni de pornografie infantilă, numărul infracțiunilor din structura pluralității de infracțiuni fiind dat de numărul persoanelor vătămate.

În continuare, în ceea ce privește infracțiunea de pornografie infantilă în varianta prev. de art. 374 alin. (1¹) C.pen., observăm că legiuitorul a incriminat îndemnarea sau recrutarea unui minor în scopul participării lui în cadrul unui spectacol pornografic, obținerea de foloase de pe urma unui astfel de spectacol în cadrul căruia participă minori sau exploatarea unui minor în orice alt fel pentru realizarea de spectacole pornografice. Apreciam că și în acest caz discutăm despre o infracțiune cu conținut alternativ, iar nu cu

⁴⁶ F. Streteanu, *op. cit.*, p. 318.

⁴⁷ F. Streteanu, *op. cit.*, p. 321.

conținuturi alternative, variantele incriminate de legiuitorul fiind echivalente sub aspectul semnificației lor penale. Mai mult, considerăm că, nu de puține ori, același făptuitor nu doar că va îndemna ori recruta un minor în scopul participării acestuia în cadrul unui spectacol pornografic, ci va obține și foloase ca urmare a angrenării persoanei vătămate într-o astfel de activitate, recrutarea fiind, așa cum am arătat⁴⁸, o activitate specifică traficului de persoane ori de minori. Într-o astfel de situație, considerăm că fapta va întruni elementele constitutive ale infracțiunii de pornografie infantilă, prev. de art. 374 alin. (1¹) C.pen. în formă continuată.

În ceea ce privește infracțiunile incriminate în art. 374 alin. (1) și alin. (1¹) C.pen., apreciem că în cazul în care o persoană săvârșește conduite incriminate în ambele texte de incriminare, vom discuta despre un concurs de infracțiuni, textul legal fiind unul cu conținuturi alternative⁴⁹. Analizând cele două texte de incriminare, observăm că legiuitorul incriminează în cele două alineate în discuție, conduite diferite, ce au rezultate diferite. Astfel, o consecință a definirii diferite a noțiunilor de „materiale pornografice” și „spectacol pornografic” și a incriminării unor conduite specifice fiecăreia dintre acestea este tocmai reținerea concursului de infracțiuni în cazul celui care desfășoară activități regăsite în cele două texte legale. Spre exemplu, în cazul în care X produce materiale pornografice cu Y, minoră în vârstă de 10 ani, iar apoi o racolează pe aceasta în vederea realizării unui spectacol pornografic vom discuta despre un concurs de infracțiuni de pornografie infantilă, iar nu despre o singură faptă. În plus, în cazul în care, în exemplul anterior, mai întâi X o racolează pe Y, propunându-i să se întâlnească în vederea realizării de materiale pornografice, pe care apoi le și produce, acesta va răspunde pentru săvârșirea infracțiunii de racolarea minorilor în scopuri sexuale, prev. de art. 222 alin. (2) C.pen. în concurs cu infracțiunea de pornografie infantilă, prev. de art. 374 alin. (1) C.pen. Pe de altă parte, dacă racolarea are loc în scopul participării minorei Y la un spectacol pornografic, vom discuta doar despre infracțiunea de pornografie infantilă în varianta prev. de art. 374 alin. (1¹) C.pen., fiind, și în acest caz, în prezența unui concurs de calificări.

VI. CONCLUZII

În concluzie, în opinia noastră, pentru motivele expuse anterior, diferențele de reglementare ale infracțiunilor prevăzute de art. 374 alin. (1) și 374 alin. (1¹) C.pen. atrag tratamente diferite pentru persoane aflate în situații asemănătoare, de multe ori singura diferență fiind dată de incriminarea, în art. 374 alin. (1¹) C.pen. a exploatarei minorului ca formă de săvârșire a infracțiunii.

În plus, așa cum am arătat, apreciem că se poate trasa o paralelă între infracțiunea de pornografie infantilă prev. de art. 374 alin. (1) C.pen., în varianta distribuirii de materiale pornografice și cea de violarea vieții private, prev. de art. 224 alin. (2) C.pen., valorile sociale ocrotite din legea penală fiind, la o analiză mai atentă, similare. Așadar, prima infracțiune apare ca o formă specială a celei de-a doua, iar alegerea legiuitorului de a considera infracțiunea de pornografie infantilă drept o infracțiune contra ordinii și liniștii publice apare, și din această perspectivă, nejustificată.

În final, având în vedere toate argumentele expuse pe larg mai sus, considerăm că art. 374 C.pen. reglementează o infracțiune cu conținuturi alternative, conduitele incriminate nefiind echivalente din punct de vedere juridic.

---

⁴⁸ D. Lucaciu, *op. cit.*, pp. 31-35.

⁴⁹ În același sens a se vedea I. Pascu, P. Buneci, B. Buneci, *Drept penal. Partea specială, vol. II, Infracțiuni de corupție și de serviciu. Infracțiuni de fals. Infracțiuni contra siguranței publice. Infracțiuni care aduc atingere unor relații privind conviețuirea socială. Infracțiuni electorale. Infracțiuni contra securității naționale. Infracțiuni contra capacității de luptă a forțelor armate. Infracțiuni de genocid, contra umanității și de război*, Ed. Hamangiu, București, 2020, p. 439; pentru opinia contrară a se vedea S. Bogdan, D.A. Șerban, *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra patrimoniului, contra autorității, de corupție, de serviciu, de fals și contra ordinii și liniștii publice*, Ed. Universul Juridic, București, 2020, p. 591.

BIBLIOGRAFIE / REFERENCES

- Babchishin K. M., Hanson R. K., VanZuylen H.**, *Online child pornography offenders are different: a meta-analysis of the characteristics of online and offline sex offenders against children*, în *Archives of Sexual Behavior*, vol. 44, nr. 1/2015;
- Basarab M.**, *Drept penal. Partea generală*, vol. I, ed. Lumina Lex, București, 2002;
- Bogdan S., Șerban D. A.**, *Drept penal. Partea specială. Infrațiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției* ediția a II-a, revăzută și adăugită, ed. Universul Juridic, București, 2020;
- Bogdan S., Șerban D. A.**, *Drept penal. Partea specială. Infrațiuni contra patrimoniului, contra autorității, de corupție, de serviciu, de fals și contra ordinii și liniștii publice*, ed. Universul Juridic, București, 2020;
- Bogdan S., Șerban D. A., Zlati G.**, *Noul Cod penal. Partea specială. Perspectiva clujeană*, ed. Universul Juridic, București, 2014;
- Bodoroncea G., Cioclei V., Kuglay I., Lefterache L. V., Manea T., Nedelcu I., Vasile F. M., Zlati G.**, *Codul penal. Comentariu pe articole, art. 1-446*, ediția a III-a, revizuită și adăugită, Ed. C.H. Beck, București, 2020;
- Dreyer E.**, *Droit pénal spécial*, ediția a III-a, ed. Ellipses, Paris, 2016;
- Dumitru H.D.**, *Probleme juridice privind abuzurile săvârșite asupra minorilor pe internet*, în *Pandectele Române*, nr. 2/2006;
- Endrass J., Urbaniok F., Hammermeister L. C., Benz C., Elbert T., Laubacher A., Rossegger A.**, *The consumption of Internet child pornography and violent and sex offending*, în *BMC Psychiatry*, vol. 9, nr. 1/2009;
- Gărăiman G. D.**, *On the ways of combating child pornography by the internet*, în *Agora International Journal of Juridical Sciences*, vol. 7, nr. 1/2013;
- Ghigheci C.**, *Drept penal. Partea specială. Volumul I. Infrațiuni contra persoanei și infrațiuni contra patrimoniului*, ed. Solomon, București, 2020;
- Griffin-Shelley E.**, *Sex and Love Addicts, Who Sexually Offend: Two Cases of Online Use of Child Pornography (Child Sexual Abuse Images)*, în *Sexual Addiction & Compulsivity*, vol. 21, nr. 4/2014;
- Groza G.**, *Psihologie aplicată în procesul penal*, ed. Universul Juridic, București, 2019;
- Lucaci D.**, *Scurte considerații cu privire la infracțiunea de pornografie infantilă în varianta prevăzută de art. 374 alin. 1¹ Cod penal*, în *Penalmente Relevant*, nr. 2/2021;
- Manea T., Șologon G.**, *Traficul de ființe umane și exploatarea persoanelor vulnerabile*, ed. Hamangiu, București, 2022;
- Mărculescu – Michinici M. I., Dunea M.**, *Drept penal. Partea generală. Curs teoretic în domeniul licenței*, vol. I, ed. Hamangiu, București, 2017;
- Mărgineanu A.**, *Combaterea exploataării sexuale a copiilor și a pornografiei infantile*, în *Caiete de Drept Penal* nr. 3/2013;
- Moise A. C.**, *Criminalization of child pornography through information systems and grooming in compliance with European regulations*, în *Analele Universității Titu Maiorescu, Seria Drept*, anul XIV, Ed. Hamangiu, 2015;
- Pascu, I., Buneci, P., Buneci, B.**, *Drept penal. Partea specială, vol. II, Infrațiuni de corupție și de serviciu. Infrațiuni de fals. Infrațiuni contra siguranței publice. Infrațiuni care aduc atingere unor relații privind conviețuirea socială. Infrațiuni electorale. Infrațiuni contra securității naționale. Infrațiuni contra capacității de luptă a forțelor armate. Infrațiuni de genocid, contra umanității și de război*, ed. Hamangiu, București, 2020;
- Streteanu F.**, *Tratat de drept penal. Partea generală*, vol. I, ed. C. H. Beck, București, 2008;
- Streteanu, F., Nițu D.**, *Drept penal. Partea generală, vol. I*, ed. Univerul Juridic, București, 2014;
- Teslovan R.B.**, *Pornografia infantilă. O perspectivă asupra incriminării faptei în modalitățile deținerii și accesării corelate cu pseudopornografia și pornografia virtuală*, în *Caiete de Drept Penal*, nr. 2/2015;
- Webb L., Craissati J., Keen S.**, *Characteristics of internet child pornography offenders: a comparison with child molesters*, în *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, vol. 19, nr. 4/2007;
- Wells M., Finkelhor D., Wolak J., Mitchell K. J.**, *Defining child pornography: law enforcement dilemmas in investigations of internet child pornography possession*, în *Police Practice and Research*, vol. VIII, nr. 3/2007.